

DE KONING IS EEN HERDER

Gemeente van Christus,

Leiderschap is een hot issue in onze tijd. Velen hebben kritiek op onze politici. Ze zouden geen goed leiderschap vertonen en de regie kwijt zijn in kritieke situaties. Anderen hebben kritiek op de manier waarop mensen als Jan Marijnissen en Rita Verdonk het leiderschap naar zich toe trekken. Zij zouden juist weer veel te dominant en monopolistisch zijn. Ook in het bedrijfsleven wordt gezocht naar nieuwe vormen van leiderschap. Van inspirerend tot dienend leiderschap en van strategisch tot charismatisch leiderschap. Niet elk leiderschap past bij elk bedrijf – zo de leider, zo het bedrijf en omgekeerd.

We lijken niet altijd een even helder beeld te hebben van leiderschap. Is een goede leider iemand die de grote lijnen uitzet, de visie ontwikkelt en dan de uitvoering daarvan aan zijn of haar mensen overlaat? Of is een leider iemand die op elk niveau de dingen wil en kan aansturen en zo zijn of haar stempel kan drukken op het geheel? Is een leider een soort *kapitein* die aan het roer staat, of eerder een *expeditieleider* die meetrekt, een *dirigent* die het beste uit het orkest haalt of juist een *componist* die de muziek bedenkt?

Het is niet toevallig dat ik die vraag stel – ‘wat is een goede leider?’ Ook Samuel liep met dezelfde vraag: ‘waar moet een goede koning aan voldoen?’ Hij had, in opdracht van God, koning Saul uit het koningschap moeten ontslaan omdat hij zijn eigen gang was gegaan. Saul was een gezalfde koning, dat wel, maar werd een potentaat die vergat dat koningschap een dienst is. Het begon veelbelovend maar het ontaarde in rap tempo. Macht corrumpeert, het tast de ziel aan van de leider die de proporties uit het oog verliest.

En dus zit Israel weer zonder koning. Een koning in Israel, dat weten we, was al een concessie van God aan zijn volk. God was de echte koning van het volk. Daarom koos God zelf de koning. De profeet Samuel wordt in ons verhaal opnieuw op pad gestuurd voor de koning die God zelf kiest. Hij moet naar Isaï. Isaï – de kleinzoon van Ruth en Boaz, die nu zelf zeven zonen heeft. God mag dan kiezen, een koning komt niet uit de lucht vallen, hij heeft een geschiedenis.

Samuel komt bij de familie van Isaï. Een rijke familie in alle opzichten. *Zeven zonen*, dat is in de patriarchale cultuur van toen het summum van rijkdom – Isaï had de schapjes op het droge. Zonen staan garant voor je toekomst! Zeven zonen – voor elke dag van de week één, een pensioen zonder gaten. En dat is de kleinzoon van Boaz en Ruth! Daar waar de lijnen dood leken te lopen, waar geen nageslacht, geen toekomst meer was... Maar kijk nu eens: een *volheid* aan toekomst: zeven zonen. Natuurlijk, *hier* moet Samuel zijn, deze levende getuige dat God zijn volk niet in de steek laat, hier ligt de hoop en de toekomst van Israel. Isaï stelt deze zeven zonen trots één voor één aan Samuel voor.

Samuel is zichtbaar onder de indruk. De kracht en uitstraling van de eerste is nu al bijna koninklijk. Dit moet hem zijn, denkt hij. Maar het is hem niet. Samuel weet te luisteren naar wat God hem influistert. Het blijft stil, bij alle zeven zonen. Geen van deze beloftejongens voor de toekomst van Israel zal de nieuwe koning worden. Hoe kan dat? Waar gaat het fout? Heeft Samuel toch een minder krachtig ‘zesde zintuig’ dan we dachten?

Samuel zelf legt het probleem voor aan Isaï – ‘zijn dit al uw zonen?’ Het lijkt een bizarre vraag – Hoezo, zijn zeven niet genoeg? Zeven staat voor volheid, zeven staat voor heel de schepping, zeven is *altijd* genoeg! Het is een brutale vraag, een vraag voorbij elke verwachting! Maar de vraag is wel raak... ‘Nee’, zegt Isaï beschaamd, ‘nee, de jongste is er niet bij, die hoedt de schapen’.

De jongste telt niet. Kunt u zich dat indenken? Je kinderen voorstellen als ‘al je kinderen’ en dan de jongste daarbuiten laten? Wat zegt dat over hem? Is hij het ‘ongelukje’, is hij het ongewenste kind? Het is maar één vers, maar wat kan ons dit hard treffen, als we het herkennen: ‘O ja, we hebben nog een jongen, maar die is op ‘t veld met de schapen – *laat hem maar*’. Hoort u de minachting? Kennelijk ging dat zo met deze achtste zoon, deze overcomplete jongen. Hij was altijd teveel, nooit welkom, niet gezien, een niets, een niemand – niet de moeite van het uitnodigen waard, op hem hoef je niet te wachten.

Zelfs nu komt Isaï niet op het idee om de jongen te halen. Samuel moet er om vragen: ‘Haal hem, want we eten niet voor hij er is’. Dat klinkt heel anders! Voor Samuel, deze profeet van God, is hij wèl het wachten waard, sterker nog: het zal om hem gaan. Deze ongeziene zoon, dit herdersjong, deze achtste zoon zal de nieuwe koning worden. Hij heeft de eigenschappen voor een koning naar Gods hart. Een man die weet wat het is klein te zijn, een man die zorg kan dragen ook in gevaar, een man die zichzelf niet op de voorgrond plaatst. Een verachtte, ongeziene zoon. Een herder. Zo laat God zien hoe hijzelf Koning is!

Ziet u hoeveel dingen hier in een klein verhaaltje worden verteld? God begint niet alleen opnieuw als de lijnen dood lijken te lopen (zoals bij Ruth), God maakt ook een nieuw begin waar er mensen overbodig worden, waar mensen buiten de boot vallen. God begint *voorbij* rijkdom en macht. God is niet de overtreffende trap van onze verwachtingen, Gods toekomst niet het toppunt van ontwikkeling en kracht. Nee, deze God is een God die het kleine zoekt en zijn toekomst begint steeds weer opnieuw in het hier en nu. Bij de achtste zoon, straks ook op de achtste dag. Deze achtste zoon zal het beeld worden van de Koning die een nieuw begin maakt. Dit herdersjong wordt de Koning naar Gods hart en het beeld van de beloofde Messias.

*

Deze verhalen behoren tot het collectief geheugen van de gelovige Joden uit Jezus' tijd. Bovendien was er een levendige verwachting van de komst van de Messias. Je zou kunnen zeggen: de verwachting hing in de lucht – het zinderde ervan. In de jaren voorafgaand aan het optreden van Jezus waren er al diverse keren mannen opgestaan die claimden de beloofde Messias te zijn. En bij alle verschillen die er waren, één ding was duidelijk: de beloofde Messias zou bevrijding brengen en de joden bevrijden van de Romeinse overheersing. Hij zou de natie bevrijden en er Koning zijn! Dat is de vraag waarmee Jezus wordt achtervolgd: 'Is hij het? Is hij de Messias? Is hij de ware koning van Israel?'

Maar de vragen worden steeds kritischer. De verwachting was aanvankelijk hoog gespannen, maar steeds vaker lijkt Jezus van zijn doel af te raken. Het leek erop dat hij bleef steken in de zorg om individuele mensen, de kleine problemen, de kleine mensen, de mensen waar je niet op hoefde te wachten. En toch zeker de Messias niet! Van een Messias mocht verwacht worden dat hij *de hele natie* in het oog zou houden, dat hij de stem van het volk zou horen, de roep om bevrijding, de zucht van de onderdrukten? En dus ging men twijfelen – is hij dan toch niet degene die we verwachten? Is hij niet de Messias? Maar als hij de Messias niet is, wat is hij dan? Als hij niet van God komt, op wiens gezag geneest hij en spreek hij?

Deze discussie ontbrandde opnieuw rond de genezing van de blinde man (Johannes 9). Jezus geneest op sabbat – de zevende dag -, dan *kan* hij niet de beloofde Messias zijn! De genezen man wordt een speelbal tussen de strijdende partijen. Het gesprek vindt plaats op de dag *na* de sabbat, op de achtste dag. Dat maakt ons alert. De inzet van de strijd is: wie is deze Jezus? Waar komt hij vandaan? Is hij wel de Messias? Is hij de beloofde koning?

Midden in die discussie en strijd vertelt Jezus een verhaal over een herder en zijn schapen. Dat lijkt vreemd. Klopt het wel? Het lijkt een vreemde overgang, van hoofdstuk 9 naar hoofdstuk 10. Maar na alles wat we gelezen hebben gaan we een beetje begrijpen wat hier gebeurt. Jezus gaat niet in op de argumenten, Jezus onttrekt zich aan het welles-nietes-spelletje, maar vertelt een verhaaltje over een herder. Jezus herinnert de vragenstellers er subtiel aan dat de koning naar Gods hart een herder was, een herdersjong. De achtste zoon, de zoon voorbij de volheid van de zeven. Het is alsof hier de jongste zoon thuiskomt met de verhalen van de schapen en de schaapskooi. Alleen een herder kan zo vertellen over de schapen – het is zijn leven. Maar ze begrijpen er niets van: ‘Jezus vertelde hun deze gelijkenis, maar ze begrepen niet wat hij bedoelde’.

Dan zegt Jezus het onomwonden: ‘Ik ben die Herder, ik ben de Goede Herder!’ Maar dan begrijpen we het – want daarmee zegt hij ook: ik ben de ware koning van Israel, ik ben de geroepen zoon, de zoon van David. De ware koning van Israel is niet de man met het zwaard, maar de man met de herdersstaf. Niet de rijzige, sterke oudste zoon, maar de ongeziene vergeten jongste zoon. Niet de man die gaat voor de grote legers en de volkstellingen, maar voor de zorg voor dat ene schaap, die ene blinde man, die ene bloedende vrouw, die verdrietige moeder, die wanhopige vader.

‘Ik ben de goede Herder’ betekent dus ‘Ik ben de ware Koning van Israel’, de zoon van David’. Maar Jezus vertelt daarmee ook *hoe* hij koning is - namelijk als herder. Als een herder die oog heeft voor het kleine en ongeziene. Als een herder die zich bekommert om het lot van verdwaalde schapen.

Jezus gaat verder met dat beeld – veel verder dan David ooit ging. Jezus laat zien dat het herder-zijn zijn koningschap in alles tekent. Immers, een herder trekt zich van landsgrenzen niets aan, een herder is een nomade. Een herder is een herder van schapen, niet van land. Zo is Jezus koning: niet van een natie, maar van mensen die zijn stem horen! Het koningschap van David was gebonden aan de landsgrenzen van Israel. Maar Jezus is een Herder die zijn schapen *uit* de schaapskooi weg leidt, weg uit de grenzen van de natie, weg uit de beperktheid van traditie en gewoonte. Jezus trekt de wereld in met zijn schapen, met zijn kudde, met zijn koninkrijk, met zijn kerk.

In het gedeelte dat we nog niet lazen zal hij ook spreken over andere schapen, over de heidenen – en ook hen wil hij hoeden. Jawel, het wordt ons nu helemaal duidelijk: deze herder-koning is koning van een heel ander Rijk. Zoals Jezus later tegen Pilatus zal zeggen ‘Mijn koninkrijk is niet *van* deze wereld’ – nee, maar het is wel een Koninkrijk *voor* deze wereld, voor mensen van deze wereld. Namelijk voor de mensen die de stem van deze Herder verstaan en horen. De

Herder gaat op weg en roept zijn schapen – wie dat hoort, wie die stem herkent en volgt, die hoort bij dit Koninkrijk.

Een Koning die zegt ‘een goede Herder’ te zijn is de Koning van een Koninkrijk zonder grenzen, een Koninkrijk van mensen, een Koninkrijk van liefde. Dat is het Koninkrijk waar Jezus steeds over sprak: ‘Het Koninkrijk van God’ – die plekken waar God Koning is, mensen die zijn stem horen.

Voor de mensen doorkneet waren in de oude Schriften was dit al lastig te begrijpen. O ja, ze begrepen heel goed die verwijzing naar het Koningschap van die eerste herdersjongen – David –, maar ze begrepen maar moeilijk hoe dit alles het Koningschap van Jezus bepaalde. Maar begrijpen wij het wel?

Begrijpen wij dat het nog steeds niet de bedoeling is om schapen achter paaltjes met schrikdraad op te sluiten, maar samen de stem van de Herder te zoeken? Niet opgesloten in keurig afgerasterde weidjes van leer en dogma, van belijdenis en kerkmuren, maar in vrijheid en verbondenheid achter de Heer aan! Begrijpen wij dat het ook ons op ongewende paden kan brengen? Een herder is altijd onderweg, een herder komt nooit thuis. Dat zal dan ook het wezenskenmerk zijn van zijn kudde, van zijn Koninkrijk: altijd onderweg, altijd op zoek. De kerk kan zich onmogelijk opsluiten binnen de muren van een gebouw.

‘Zo de leider, zo het bedrijf’, zeiden we. Zo de koning, zo het land. Zo de Heer, zo zijn kerk! Wie de stem van deze Herder hoort wordt een schaapje in de kudde, volgend, altijd onderweg, vrij, gebonden door liefde.

We leven in de tijd van Pasen – het is zondag Jubilate. Met Pasen gebeuren er nieuwe dingen. Het is de achtste dag, en wat klinkt dat nu betekenisvol. Op de achtste dag, de eerste dag van de nieuwe schepping, de dag van de opstanding worden nieuwe herders geroepen. Denk maar aan Petrus (we lazen het vorige week) die de stem van Jezus hoorde toen hij vroeg naar zijn liefde, tot drie keer toe. Wie die stem hoort, wie op die stem antwoordt – ‘Heer, u weet alles, u kent mij als uw vriend’ – mag de schaapjes hoeden die Jezus ons toevertrouwt. Dan worden er nieuwe herders geroepen – *Koningskinderen!*

Zullen we kunst dan maar afkijken van de Goede herder, de ware koning, de achtste zoon, de Zoon van de achtste dag?

Amen.